Sosiaali- ja terveysministeriö

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Kirje

27.10.2026

VN/30346/2026
VN/30346/2026-STM-1

Kirje ammatillisen koulutuksen järjestäjille ja hyvinvointialueille koskien ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulupäivän aikaisen avustamisen järjestämisvastuuta

Ammatillisen koulutuksen järjestäjillä ja hyvinvointialueilla on herännyt kysymyksiä vaativaa erityistä tukea tarvitsevien vammaisten ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulupäivän aikaisen avustamisen järjestämisvastuusta erityisesti ammatillisissa erityisoppilaitoksissa. Kysymysten vuoksi ministeriöt ovat päättäneet laatia tämän yhteisen ohjekirjeen ammatillisen koulutuksen järjestäjille ja hyvinvointialueille.

Ministeriöt eivät ota kantaa yksittäisten opiskelijoiden palvelujen järjestämiseen, vaan vastaavat voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti toimialojensa yleisestä ohjauksesta. Jokaisen opiskelijan tulee saada yksilöllisesti sopivat ja riittävät palvelut sekä tuki voimassa olevan lainsäädäntökokonaisuuden mukaisesti. Järjestämisvastuun jakautumiseen koulutuksen järjestäjien ja hyvinvointialueiden kesken ei voida myöskään ottaa kategorista kantaa, vaan kunkin opiskelijan tilanne tulee arvioida voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti. Viimeaikaisilla lainsäädäntömuutoksilla ei ole muutettu vammaisten lasten ja nuorten palvelujen järjestämisvastuuta ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja hyvinvointialueiden välillä. Näin ollen myöskään rahoitusta ei ole kohdennettu uudelleen esimerkiksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain (617/2021) 9 §:n mukaisesti.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

YK:n yleissopimuksessa vammaisten henkilöiden oikeuksista (SopS 26–27/2016) on määräykset vammaisten henkilöiden oikeudesta osallistavaan koulutusjärjestelmään sekä elinikäiseen oppimiseen (24 artikla). Vammaisten henkilöiden tulee päästä kattavaan, laadukkaaseen ja maksuttomaan ensimmäisen ja toisen asteen koulutukseen yhdenvertaisesti muiden kanssa niissä yhteisöissä, joissa he elävät. Vammaisia henkilöitä varten tehdään heidän yksilöllisten tarpeidensa mukaiset kohtuulliset mukautukset ja he saavat yleisessä koulutusjärjestelmässä tuen, jota tarvitaan helpottamaan heidän tehokasta koulutustaan.

Yhdenvertaisuuslaissa (1325/2014) säädetään asianmukaisista ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavista kohtuullisista mukautuksista, jotta vammainen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa saada koulutusta (15.1 §). Mukautusten kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan ensisijaisesti huomioon

Postiosoite Postadress Postal Address	Käyntiosoite Besöksadress Office	Puhelin Telefon Telephone	Faksi Fax Fax	s-posti, internet e-post, internet e-mail, internet
Sosiaali- ja terveysministeriö				
PL 33 00023 Valtioneuvosto	Meritullinkatu 8 Helsinki	0295 16001 +358 295 16001		kirjaamo.stm@gov.fi stm.fi

vammaisen ihmisen tarpeet ja lisäksi toimijan koko, taloudellinen asema, toiminnan luonne ja laajuus sekä mukautusten arvioidut kustannukset ja mukautuksia varten saatavissa oleva tuki (15.2 §).

Vammaisten lasten ja nuorten toimintaympäristössä ja palvelujärjestelmässä on tapahtunut viime vuosina muutoksia: sosiaalipalvelujen järjestämisvastuun siirtyminen kunnilta hyvinvointialueille (laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021), oppivelvollisuuden laajentuminen (oppivelvollisuuslaki 1214/2020) sekä uuden vammaispalvelulain (675/2023) voimaantulo.

Ammatillisen koulutuksen järjestäjän velvollisuudet

Oppivelvollisuuslaki (1214/2020)

Laajentuneesta oppivelvollisuudesta säädetään 1.8.2021 voimaan tulleessa oppivelvollisuuslaissa. Oppivelvollisuus päättyy, kun oppivelvollinen täyttää 18 vuotta. Lukiokoulutuksen tai ammatillisen koulutuksen lisäksi oppivelvollisuutta voidaan suorittaa tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa tai vapaan sivistystyön opintovuosikoulutuksessa. Oppivelvollisuuslain yhteydessä uudistettiin myös tutkintokoulutukseen valmentava koulutus (TUVA) uudenlaiseksi kokonaisuudeksi, jonka tavoitteena on tukea opiskelijan valmiuksia ja siirtymistä tutkintokoulutukseen.

Toisen asteen koulutus on myös vammaisten lasten perustuslaissa taattu oikeus. Oppivelvollisuuslain tavoitteena on turvata kaikille, myös vammaisille lapsille, elämässä ja yhteiskunnassa tarpeellinen perusosaaminen ja sivistys sekä edistää yhdenvertaisia mahdollisuuksia kehittää itseään kykyjensä ja tarpeidensa mukaisesti. Lisäksi tavoitteena on nostaa koulutus- ja osaamistasoa, kaventaa oppimiseroja ja lisätä koulutuksellista yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja lasten ja nuorten hyvinvointia.

Oppivelvollisella on oikeus keskeyttää oppivelvollisuuden suorittaminen oppivelvollisuuden suorittamisen estävän pitkäaikaisen sairauden tai vamman vuoksi (7 §). Ennen hakemuksesta tehtävän päätöksen tekemistä tulee selvittää, onko oppivelvollisuuden suorittaminen mahdollista yksilöllisten valintojen, yksilöllistämisen, välttämättömien tukitoimien tai kohtuullisten mukautusten avulla. OKM:n käsityksen mukaan oikeutta keskeyttää oppivelvollisuus on käytetty vain erittäin harvoin.

Ammatillisesta koulutuksesta annettu laki (531/2017)

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaan tutkintojen ja koulutuksen tavoitteena on muun ohella osaamisen ja työllistymisen lisäksi tukea opiskelijoiden kehitystä hyviksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintovalmiuksien, ammatillisen kehittymisen, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja. Koulutusta alle 18-vuotiaalle opiskelijalle suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu.

Ammatillisen koulutuksen vaativan erityisen tuen tehtävän saaneen koulutuksen järjestäjän tehtävänä on järjestää koulutusta opiskelijoille, joilla on vaikeita oppimisvaikeuksia taikka vaikea vamma tai sairaus, joiden vuoksi opiskelija tarvitsee yksilöllistä, laaja-alaista ja monipuolista erityistä tukea. Vaativaa erityistä tukea järjestävät viisi ammatillista erityisoppilaitosta ja kuusi vaativan erityisen tuen rajatun tehtävän järjestämisluvan saanutta ammatillisen koulutuksen järjestäjää. Koulutusta järjestetään ammatillisena tutkintokoulutuksena, työhön ja itsenäiseen elämään valmentavana koulutuksena (TELMA) ja tutkintokoulutukseen valmentavana koulutuksena (TUVA).

TELMA-koulutuksessa annetaan sairauden tai vamman vuoksi erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille henkilökohtaisten tavoitteiden ja valmiuksien mukaista opetusta ja ohjausta. TELMA-koulutus on tarkoitettu kaikkein vaativinta tukea tarvitseville eli vaikeasti monivammaisille ja kehitysvammaisille opiskelijoille, joilla ei ole mahdollisuuksia osallistua muuhun koulutukseen. Määrällisesti kyse on hyvin pienestä määrästä opiskelijoita, ja heistäkin vain pieni osa voi tarvita muun lain nojalla järjestettävää palvelua. TELMA-koulutuksesta ei pääsääntöisesti jatketa tutkintokoulutukseen, vaan koulutuksen tavoitteena on opiskelijan mahdollisimman itsenäinen ja hyvä elämä. Kohderyhmänä ovat ne perusopetuksen päättäneet lapset, jotka ovat opiskelleet perusopetuksessa toiminta-alueittain tai pidennetyn oppivelvollisuuden mukaisesti, jolloin vammaisten lasten palveluista ovat vastanneet perusopetuksen järjestäjät.

TELMA-koulutuksessa opiskelevien lasten koulutuksen järjestäminen edellyttää yksilöllisten ratkaisujen löytämistä sekä hyvää yhteistyötä koulutuksen järjestäjien ja hyvinvointialueen välillä. Erityistä tukea saavalla opiskelijalla on oikeus opiskelun edellyttämiin avustajapalveluihin ja erityisiin apuvälineisiin (101.1 §). Hallituksen esityksessä täsmennetään, että avustajapalveluihin ja erityisiin apuvälineisiin on oikeus ainoastaan siinä laajuudessa, kuin opiskelijan opiskelu sitä edellyttää. Opiskelun edellyttämillä avustajapalveluilla ja erityisillä apuvälineillä tarkoitetaan koulutuksen järjestäjän

opiskelijoille yleisesti tarjoamia avustajapalveluita ja apuvälineitä, ei opiskelijan henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitettuja avustajapalveluja tai välineitä (HE 39/2017 vp, s. 276). Vammaisuuden perusteella opiskelijoille järjestettävistä muista palveluista ja tukitoimista säädetään erikseen (101.2 §). Vammaisella opiskelijalla voi koulutuksen järjestäjän toteuttaman avun ja tuen lisäksi olla oikeus muun muassa vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin ja tukitoimiin, jotka hyvinvointialue järjestää.

Ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmä muuttui 1.1.2026 alkaen. Vaativan erityisen tuen rahoituksen laskentaperusteita muutettiin.[1] Asetuksessa ei kuitenkaan säädetä vaativan erityisen tuen opiskelijoiden oikeudesta henkilökohtaiseen avustajaan, vaan näistä oikeuksista ja velvollisuuksista säädetään sosiaalihuollon lainsäädännössä. Lainsäädännössä ei tältä osin ole tapahtunut muutosta.

Ammatilliset erityisoppilaitokset ovat joissakin tilanteissa palkanneet opiskelijalle henkilökohtaisen avustajan OKM:n valtionosuusrahoituksella, jos opiskelija ei ole saanut hyvinvointialueelta päätöstä henkilökohtaisesta avusta koulutukseen osallistumiseksi ja koulutukseen osallistuminen olisi tämän vuoksi kokonaan estynyt tai viivästynyt kohtuuttomasti.

Valtionosuusrahoitus on tarkoitettu ammatillisen koulutuksen järjestämiseen. Ammatillisessa koulutuksessa tulee huolehtia lainsäädännön mukaisesti opiskelijan vaativan erityisen tuen tarpeisiin vastaamisesta opetuksen, ohjauksen ja tuen keinoin pienryhmässä, jonka opettaja on erityisopettaja. Ryhmässä tulee tarpeen mukaan olla useitakin ryhmänohjaajia. Osana koulutusta tehdään erilaisia yksilöllisiä opetusjärjestelyjä ja myös yhteistyötä opiskelijan tukiverkoston kanssa. Koulutuksessa tulee huolehtia myös yhdenvertaisuuslain edellyttämistä kohtuullisista mukautuksista.

Vammaispalvelulain (675/2023) soveltaminen opiskelutilanteissa

Vammaispalvelulaki on viimesijaista lainsäädäntöä, jossa säädetään vammaisille henkilöille järjestettävistä erityispalveluista. Laissa säädetään kattavasta joukosta vammaisen henkilön avun ja tuen tarpeisiin vastaavista palveluista ja tukitoimista. Vammaisella henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, joka tarvitsee vamman tai sairauden aiheuttaman pitkäaikaisen fyysisen, kognitiivisen, psyykkisen, sosiaalisen tai aisteihin liittyvän toimintarajoitteen johdosta välttämättä apua tai tukea tavanomaisessa elämässä. Vammaisen henkilön palvelut järjestetään ensisijaisesti sosiaalihuoltolain (1301/2014), terveydenhuoltolain (1326/2010), perusopetuslain (628/1998) tai muun lain perusteella. Vammaispalvelulain perusteella järjestetään palveluita vain, jos muussa laissa tarkoitetut palvelut eivät ole vammaisen henkilön yksilöllisen palvelutarpeen ja edun kannalta sopivia ja riittäviä. Asiakkaan edusta säädetään sosiaalihuoltolain 4 ja 5 §:ssä.

Vammaispalvelulain perusteella järjestetään palveluita niille vammaisille henkilöille, joiden toimintarajoitteesta johtuva välttämätön avun ja tuen tarve poikkeaa kyseessä olevaan elämänvaiheeseen tavanomaisesti kuuluvasta avun ja tuen tarpeesta. Arvioitaessa oikeutta saada vammaispalveluita eri elämänvaiheissa tulee ottaa huomioon, mitä 1 §:ssä säädetään lain tarkoituksesta, sekä palveluiden jatkuvuus siirryttäessä elämänvaiheesta toiseen. Arviointi oikeudesta saada vammaispalveluita tulee tehdä yksilöllisesti osana 4 §:ssä ja sosiaalihuoltolain 36 ja 37 §:ssä tarkoitettua palvelutarpeen arviointia.

Opetusta ja koulutusta koskevan lainsäädännön ja vammaispalvelulain välisessä lainvalintatilanteessa on arvioitava, ovatko ensisijaisen lainsäädännön mukaiset palvelut lainsäädännön mukaisesti järjestettynä henkilön yksilöllisen palvelutarpeen kannalta sopivia ja riittäviä sekä lapsen edun mukaisia. Lainvalinnassa ja päätöksenteossa on otettava huomioon myös vammaisyleissopimuksen määräykset sekä yhdenvertaisuuslain mukainen oikeus kohtuullisiin mukautuksiin. Jos vaativaa erityistä tukea antavan koulutuksen järjestäjän tarjoama erityinen tuki ei riitä kohtuullisten mukautusten jälkeenkään turvaamaan vammaisen henkilön avun ja tuen tarpeita, kokonaisuutta tulee tarvittaessa täydentää vammaispalvelulain mukaisilla palveluilla.

Vammaispalvelulain mukaisesti vammaisella henkilöllä on oikeus saada henkilökohtaista apua, jos hän tarvitsee toisen henkilön apua päivittäisissä toimissa, työssä tai opiskelussa tai vuorovaikutuksessa, vapaa-ajan toiminnassa tai yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Henkilökohtaisen avun tarkoituksena on, että vammaisen henkilön itsemääräämisoikeus toteutuu yhdenvertaisesti muiden kanssa niissäkin tilanteissa, joissa hän tarvitsee toisen henkilön apua. Henkilökohtaisen avun myöntämisen edellytyksenä on, että vammainen henkilö kykenee itsenäisesti tai tuettuna muodostamaan ja ilmaisemaan tahtonsa avun sisällöstä. Henkilökohtaiseen apuun voi osana palvelun kokonaisuutta kuulua sellaisia avustajan toteuttamia itsehoitoa vastaavia toimenpiteitä, jotka liittyvät terveyden ylläpitoon sekä pitkäaikaisen sairauden ohjeiden mukaiseen hoitoon. Vammaisella henkilöllä on oikeus saada henkilökohtaista apua opiskeluun ja päivittäisiin toimiin sen verran kuin hän välttämättä tarvitsee.

[1] Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus ammatillisen koulutuksen rahoituksen laskentaperusteista (918/2025).

Vammaispalvelulain uudistuksella ei muutettu opetuksen ja koulutuksen järjestäjien lakisääteisiä velvoitteita järjestää opetusta ja koulutusta myös vammaisille lapsille. Siksi mainitun järjestämistehtävän rahoitusta ei myöskään muutettu vammaispalvelulakia uudistettaessa.

Asiakkaan avun ja tuen kokonaisuuden toteuttamisen pohjalta muodostuvien mahdollisten työsuhteeseen liittyvien oikeuksien ja velvollisuuksien osalta noudatetaan voimassa olevaa työlainsäädäntöä.

Palvelutarpeen arviointi moniammatillisessa yhteistyössä

Sosiaalihuoltolain 41 §:ssä säädetään monialaisesta yhteistyöstä. Tämä voi olla tärkeä osa vammaisen henkilön palvelutarpeen arviointia silloin, kun henkilö opiskelee ammatillisessa koulutuksessa tai suunnittelee opintoihin hakeutumista. Tarkoituksena on varmistaa, että henkilö saa tarvitsemansa avun ja tuen oikea-aikaisesti ja yhdenvertaisesti. Moniammatillisen yhteistyön tavoitteena on muodostaa kokonaiskuva henkilön toimintakyvystä, avun tarpeista ja palvelukokonaisuudesta sekä varmistaa, että oikea toimija vastaa tarvittavan tuen järjestämisestä. Viranomaisten tavoitteena tulee olla palvelujärjestelmän rajapintoihin liittyvien epäselvyyksien ehkäisy ja turvata opiskelijan oikeus tarvitsemaansa lainsäädännön mukaiseen tukeen ja palveluihin.

Yhteistyön lähtökohtana tulee olla opiskelijan etu sekä hänen ja lähiverkostonsa osallistuminen arviointiin ja suunnitteluun. Lisäksi keskeisten oppilaitoksen ja oppilashuollon, hyvinvointialueen sekä tarvittaessa muiden toimijoiden voi olla perusteltua yksilöllisen arvion perusteella osallistua moniammatillisessa yhteistyössä tehtävään palvelutarpeen arviointiin. Yhteistyössä tehtävän arvioinnin avulla voidaan kuvata opiskelijan avun tarve, tunnistaa, missä tilanteissa apua tarvitaan, varmistaa palvelujen jatkuvuus ja yhteensovittaminen sekä varmistua kulloinkin oikeasta järjestämistahosta.

Käytännön yhteistyön kehittäminen koulutuksen järjestäjien ja hyvinvointialueiden välillä

Ministeriöiden käytettävissä olevan tiedon perusteella rajapinta koskettaa määrällisesti hyvin pientä vammaisten henkilöiden joukkoa määräaikaisen elämänvaiheen (opiskelu) osalta. Väestörakenteen muuttuessa lasten ja nuorten määrä ja siten myös ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien määrä tulee vähenemään.

Lapsen ja perheen näkökulmasta koulutuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen hyvällä yhteistyöllä ja tiedonkululla on ratkaiseva merkitys. Keskeistä on arvioida opiskelijan palvelutarve koulutuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen yhteistyönä hyvissä ajoin ennen lukuvuoden alkua (esimerkiksi edellisenä keväänä), jotta opiskelu sekä siihen tarvittava apu ja tuki päästään aloittamaan oikea-aikaisesti. Myös perusopetuksesta toiselle asteelle siirtymiseen tulee varautua hyvissä ajoin.

Opiskeluun tarvittavan tuen järjestämisen yhteistyömallien kehittäminen on keskeistä. Asiaa edistää hyvien käytäntöjen jakaminen koulutuksen järjestäjien ja hyvinvointialueiden kesken. Hyvään ja onnistuneeseen toimintamalliin sisältyviä elementtejä voivat olla ainakin yhteinen opiskelijan kanssa käytävä tilanteen tarkastelu, koulutuksen järjestäjän kuvaus opiskelussa tarvittavasta tuesta ja avusta, hyvinvointialueen arvio henkilön toimintarajoitteesta johtuvasta välttämättömästä avun ja tuen tarpeesta sekä tarvittavien hallintopäätösten tekeminen oikeusturvan varmistamiseksi.

OKM laati osana oppivelvollisuuden seurantasuunnitelmaa raportin oppivelvollisten vammaisten ja erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden tukipalveluiden saatavuudesta ja kehittämistarpeista toisen asteen koulutuksessa (2023)[2]. Raportissa esitetyt kehittämisehdotukset liittyvät muun muassa opiskelijoiden avustamista koskevien palvelujen selkeyttämiseen OKM:n ja STM:n välillä, opiskeluhuoltopalvelujen kehittämiseen ja saatavuuden varmistamiseen, tukipalvelujen koordinoinnin ja yhteistyön kehittämiseen koulutuksen järjestäjien ja hyvinvointialueiden välillä sekä viranomaisyhteistyön kehittämiseen tukipalveluista tiedottamisessa ja palveluihin ohjaamisessa. Tämä työ on myös ministeriöiden yhteistyönä parhaillaan käynnissä.

Myös vammaispalvelulain toimeenpano ja juurruttaminen ovat käynnissä siirtymäaikana, mikä tarjoaa hyvän mahdollisuuden kehittää uusia hyviä toimintamalleja. STM seuraa vuosina 2025–2027 yhdessä THL:n kanssa lain tavoitteiden toteutumista, erityisesti vammaisten henkilöiden oikeuksien, lain erityisluonteisuuden sekä kustannusvaikutusten näkökulmasta. Toimeenpanoa tuetaan ohjauksella, soveltamisohjeilla, koulutuksilla ja THL:n ylläpitämällä Vammaispalvelujen ohjeet ammattilaisille -ohjesivustolla[3].

[2] Linkki: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-749-9
[3] Linkki: https://thl.fi/ohjeita-ammattilaisille/vammaispalvelujen-ohjeet

Kansliapäällikkö	Veli-Mikko Niemi
Erityisasiantuntija	Kaarina Tuokko
Kansliapäällikkö	Heidi Backman
Hallitusneuvos	Anna Kankaanpää

Jakelu Ammatillisen koulutuksen järjestäjät
Hyvinvointialueet

VN/30346/2026-STM-1

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons:

Tuokko Kaarina 91269381K

2026-10-27

Niemi Veli-Mikko 91208466K

2026-10-27

Kankaanpää Anna 91293956A

2026-10-27

Backman Heidi 91363786W

2026-10-27